ТЕЛЕВИЗИЈА ТӘДРИС ПРОГРАМЫ ЈЕНИ ДӘРС ИЛИНДӘ

Партијамызын XXVII гурултајынын мүәјјән етдији јенидәнгурма хәтти бөјүмәкдә олан кәнч нәслин вә ихтисаслы фәһлә кадрларынын һазырланмасы просесини тәкмилләшдирмәји өн плана чәкир. Инди һәр јердә: игтисади вә сијаси аләмдә, адамларын тәфәккүрүндә, психолокијасында, иш мүнасибәтләриндә јениләшмә кедир, јенидәнгурма вә сүр'әтләндирмә коллективләрин фәалијјәт нормасына чеврилир. Јенидәнгурма һәјатымызын бүтүн саһәләрини, идеолокијаны, сосиал вә мә'нәви аләми әһатә етмиш, ингилаби дәјишикликләрин башланғычыны гојмушдур.

Јенидәнгурма хәттиң сүр'әтләндирмә стратекијасы мәктәб ислаһаты илә халг маарифиндә башланмыш јениләшмәјә јени бахым, јени нәфәс, јени руһ, јени истигамәт, јени мәзмун кәтирмишдир. Бөјүмәкдә олан нәслин тәһсили вә тәрбијәси, мә'нәвијјатча зәнкин, идејача мәтин, јүксәк әхлаги шәхсијјәт кими формалашмасы инди даһа чох гајғы вә диггәт тәләб едир.

Мәктәблиләрә дәрин билик вермәк, онлары ичтимаи фајдалы, мәһсулдар әмәјә һазырламаг, һәр бир кәнчдә әмәјә шүурлу мүнасибәт тәрбијә етмәк вәзифәси әсасән педагожи коллективләрин үзәринә дүшүр. Лакин бөјүк игтисади, сосиал вә мә'нәви әһәмијјәти олан бу вәзифәнин һәјата кечирилмәсиндә аиләнин, истеһсал коллективләринин, күтләви информасија васитәләринин, бүтүн игтисадијјатын ролу чохдур.

Азәрбајчан телевизијасынын елми-күтләви вә тәдрис програмы баш редаксијасы бу мүһүм вәзифәләрин јеринә јетирилмәсиндә, әввәлләр олдуғу кими, јенә дә фәал иштирак едәчәк.

Редаксијанын әмәкдашлары тәдрис верилишләринин сәвијјәсини даһа да јүксәлтмәк үчүн өз ишләрини хејли тәкмилләшдирәчәкләр.

Әмәкдашларымыз елми идејаларын јајылмасында, габагчыл педагожи тәчрүбәнин тәблиғиндә, мәктәблиләрин мүстәгил һәјата һазырланмасында, кәнчләрдә ичтимаи фәаллыг, јүксәк вәтәндашлыг, вәтәнпәрвәрлик вә бејнәлмиләлчилик, партијаја, Вәтәнә мәһәббәт һисси тәрбијә едилмәсиндә өз билик вә бачарыгларыны әсиргәмәјәчәкләр.

Азәрбајчан телевизијасынын тәдрис програмы редаксијасы 1987—1988-чи дәрс илиндә өз ишини Сов.ИКП XXVII гурултајынын гәрарларына, еләчә дә үмумтәһсил вә пешә мәктәбинин ислаһатынын әсас истигамәтләринин тәләбләринә мүвафиг гурамаг, мәктәб ислаһатынын тәдричән һәјата кечирилмәсиндә, тәдрисин тәкмилләшдирилмәсиндә, һәртәрәфли инкишаф етмиш, там һазырлыглы вәтәндаш јетишдирилмәсиндә, кәнчләрин мүстәгил һәјата вә әмәјә һазырланмасында халг маарифи ишчиләринә јахындан көмәк едәчәкдир.

Јени дәрс или үчүн верилишләрин планы һазырланаркән тәһсил вә тәрбијәнин мүасир тәләбләр сәвијјәсинә галдырылмасынын, мәктәблиләрин әмәк тәрбијәси, пешәјөнүмү, онларын ичтимаи фајдалы, мәһсулдар әмәјинин тәшкилинин вә нәзәри мүддәаларын истеһсалатда практик тәтбигинин зәрурилијинә диггәт артырылмышдыр.

1987—1988-чи дәрс илиндә бирбаша синифләр үчүн һазырланан верилишләр, факултатив мәшғәләләр, күнүузадылмыш груплар вә мүстәгил чалышанлар, һабелә мүәллим вә валидејнләр үчүн нәзәрдә тутулмуш верилишләр Азәрбајчан ССР Маариф Назирлији, республика Дөвләт Телевизија вә Радио Верилишләри Комитәси тәрәфиндән тәсдиг олунмуш план әсасында һазырланачагдыр. Әввәлки илләрдә олдуғу кими, јени дәрс илиндә дә техники пешә тәһсили системи үчүн тәшкил олунан верилишләрә диггәт артырылачаг. Техники чәһәтдән, савадлы, мүасир игтисади тәфәккүрә, елмин, истеһсалатын әсасларына даир дәрин вә мөһкәм билијә, мүасир һесаблама техникасына, јүксәк пешә усталығына малик олан, јени техника вә технолокијаны мүвәффәгијјәтлә мәнимсәмәји бачаран кәнч ихтисаслы фәһлә кадрлары һазырланмасы саһәсиндә силсилә верилишләр планлашдырылыб. Тәдрис програмы редаксијасы јени дәрс илиндә үч әсас истигамәтдә верилишләр тәшкил едәчәк:

1. Бирбаша синифләрә вериләчәк телевизија верилишләри.
2. Факултатив мәшғәләләр, күнүузадылмыш груплар вә мүстәгил чалышанлар үчүн верилишләр.
3. Мүәллимләр вә валидејнләр үчүн верилишләр.

Бирбаша синифләрдә көстәриләчәк верилишләрин мөвзулары Сов.ИКП XXVII гурултајынын вә мәктәб ислаһатынын тәләбләринә ујғун сечилмишдир. Әсас диггәт шакирдләрин елми дүнјакөрүшүнүн формалашдырылмасына, тә'лимин тәрбијәедичи ролунун күчләндирилмәсинә верилмишдир. Бу ил верилишләрдә тә'лимин политехник истигамәтини күчләндирмәк, тәдрисин истеһсалатла әлагәсини мөһкәмләндирәчәк тәләбләр нәзәрә алынмышдыр.

Кечән дәрс илиндә редаксија тамашачылардан чохлу мәктуб алмышдыр. Мәктәбләрдә тәдрис верилишләри һаггында мараглы, фајдалы тәклифләр ирәли сүрүлмүшдүр. Јени дәрс или үчүн мөвзулар сечиләркән бу арзу вә тәклифләр нәзәрә алынмышдыр.

Факултатив мәшғәләләр, күнүузадылмыш груплар вә мүстәгил чалышанлар үчүн ашағыдакы силсилә верилишләр һазырланачагдыр. «Әдәбијјат», «Үмуми биолокија», «Чоғрафија», «Совет Дөвләти вә һүгугунун әсаслары», «Бағчылыг», «Тәсвири сәнәт», «Рус дили», «Азәрбајчан дили», «Инкилис дили», «Әсрләрдән кәлән сәсләр», «Франсыз дили», «Истеһсалатын әсаслары. Пешәсечмә».

Шакирдләрин һәртәрәфли билијә малик олмаларында, онлары јүксәк коммунист мә'нәвијјаты, Вәтәнә мәһәббәт, һуманизм, коллективчилик, јашлылара һөрмәт руһунда тәрбијә етмәкдә валидејнләрин үзәринә бөјүк вәзифәләр дүшүр. Өлкәмиздә тәһсил әсл үмумхалг ишидир. Дөвләт, аилә, ичтимаи тәшкилатлар, әмәк коллективләри бирҝә сә'ј көстәрмәклә бөјүмәкдә олан нәслин коммунист тәрбијәси вә тәһсилини тә'мин едирләр. Бүтүн бунлары нәзәрә алараг редаксија мүәллим вә валидејнләр үчүн ашағыдакы силсилә верилишләр һазырлајачаг: «Јенидәнгурма, тәшәббүскарлыг вә мәс'улијјәт», «Валидејн аудиторијасы», «Педагокика», «Һәјатын тәләби», «Пешә, сәнәт јолларында», «Мүәллим екраны», «Али мәктәб: јенидәнгурма, проблемләр», «Мәктәб мәним һәјатымдыр».

Бу верилишләрдә тә'лим-тәрбијә ишиндә аилә, мәктәб вә ичтимаи тәшкилатларын әлбир ишиндән, габагчыл коллективләрин иш тәчрүбәсиндән, база мүәссисәләри вә тә'лим истеһсалат е'малатханаларынын, тәһсил очагларынын бирҝә фәалијјәтиндән сөһбәт ачылачаг.

Редаксија бир сыра јени силсилә верилишләр дә планлашдырмышдыр. Бунлардан бири «Башланғыч» адланыр.

«Башланғыч» телевизија журналынын әсас мәгсәди јухары синиф вә орта техники пешә мәктәби шакирдләрини елми-техники јарадычылыға чәлб етмәкдир. Верилиш јенијетмәләрдә билијә, елмә, техникаја мараг ојадачаг, онларын ихтира, моделләшдирмә, конструксија етмә бачарығыны ашкар едәчәк, пешәјөнүмүнү мүәјјәнләшдирәчәк. 1987—1988-чи дәрс или үчүн нәзәрдә тутулмуш бу верилишдә техники јарадычылығы инкишаф етдирмәјә, онун мәзмунуну јахшылашдырмаға хүсуси диггәт јетириләчәк. Кәнч техникләрин халг тәсәррүфатынын мүхтәлиф саһәсиндә тәтбиг олуна биләчәк ишләринә гајғы илә јанашылачаг вә онларын практикада тәтбиг олунмасына көмәк көстәриләчәк.

Верилишә республиканын көркәмли алимләри, мүһәндисләри, конструкторлары, истеһсалат рәһбәрләри чәлб олуначаг. Јени верилишләрдән бири дә «Аилә вә чәмијјәт» адланыр. Бу верилишдән мәгсәд кәнчләри аилә һәјатына һазырламаг, јени аиләләрә дөвләт тәрәфиндән көстәрилән гајғынын мәзмунуну шәрһ етмәк, еләчә дә конкрет олараг дөвләт имтијазларынын аиләләрә тәтбиг олунмасыны ишыгландырмагдан ибарәтдир.

Партија вә һөкумәтимизин бир сыра гәрар вә көстәришләриндә дејилир ки, аиләнин һәр васитә илә мөһкәмләндирилмәсиндә вә сосиал функсијаларын јеринә јетирилмәсиндә она јардым көстәрилмәсинә гајғы совет, тәсәррүфат органлары, әмәк коллективләри вә ичтимаи тәшкилатлар үчүн биринчи дәрәчәли дөвләт әһәмијјәтинә малик иш олмалыдыр.

Јени аиләнин формалашмасы садә иш дејил, бу мүрәккәб просесин дә өз проблемләри вар.

Верилишдә һәмчинин мүасир совет аиләсинин гаршысында дуран вәзифәләрдән, онларын чәмијјәтдәки ролундан вә аиләнин бир сыра проблемләриндән сөһбәт ачылачаг. Јени верилишләрдән бири дә «Валидејн аудиторијасы» телевизија програмыдыр. Телевизијанын сәјјар камераларынын көмәји илә һазырланачаг бу верилишдә ушагларын тә'лим-тәрбијәсиндә аилә, мәктәб вә ичтимаијјәтин гаршысында дуран вәзифәләр, мәктәб ислаһатындан ирәли кәлән тәләбләр әтрафлы шәрһ едиләчәк, аилә тәрбијәси ишиндә валидејнләри нараһат едән проблемләрин һәлли јоллары мүзакирә олуначагдыр.

«Валидејн аудиторијасы» верилиши оперативлији, кәскинлији, чанлылығы, форма вә мәзмуну е'тибарилә сечиләчәк, валидејнләрин әсл чанлы ре'ј сөјләмәк трибунасына чевриләчәк. Верилишә партија, совет вә мүһарибә ветеранлары, ичтимаијјәтин нүмајәндәләри, алим педагоглар, әмәк коллективләри, тәрбијәчи-мүәллимләр, валидејнләр дә дә'вәт олуначаг, полемик мүзакирәләр силсилә шәклиндә давам етдириләчәк, суал-чаваб тәшкил олуначаг. Валидејн университетинин мәшғәләләриндән, мәктәбләрин педагожи шураларындан, валидејн комитәләринин ичласларындан тәшкил олунмуш чанлы верилишләр имкан верәчәкдир ки, һәртәрәфли инкишаф етмиш кәнчләрин тәрбијә едилмәсиндә габагчыл иш тәчрүбәси үмумиләшдирилиб јајылсын, тә'лим-тәрбијә ишиндә сәмәрәли иш методу тәтбиг олунсун, ејни заманда гаршыја чыхан проблемләрин сәбәбләри арашдырылыб тәһлил едилсин вә мүвафиг нәтичәләр чыхарылсын.

«Мәктәб мәним һәјатымдыр» програмы да тәдрис редаксијасынын јени верилишләриндәндир. Верилишин әсас мәгсәди республиканын габагчыл, өз дәсти-хәтти олан, орижинал методика илә ишләјән мүәллимләринин иш тәчрүбәсини кениш тамашачы күтләсинә чатдырмагдыр. Көрүш характерли бу верилишдә мүәллимләр, ичтимаијјәтин габагчыл нүмајәндәләри онлары марагландыран мүхтәлиф сәпкили суаллар вериб, чаваблар алырлар. Һәмин суал-чаваблары мәктәбләрдән, дәрсләрдән чәкилмиш ајры-ајры фрагментләр тамамлајыр. Индијәдәк чәми ики верилиш кечирилиб. Илк көрүш Сумгајытдакы 12 нөмрәли мәктәбин ријазијјат мүәллими, республиканын әмәкдар мүәллими Јагуб Бунјадовла, икинчи көрүш ССРИ халг мүәллими, Халдан кәнд орта мәктәбинин директору Заһид Шејубовла олуб. Нөвбәти көрүш исә Сосиалист Әмәји Гәһрәманы Мәһәр Гујевлә кечириләчәк.

Редаксијанын коллективи јени дәрс илиндә бөјүмәкдә олан нәслә елмләрин әсаслары үзрә дәрин вә мөһкәм билик верилмәси, һәмин билији тәчрүбәјә тәтбиг етмәк вәрдиш вә бачарыгларын ашыланмасы, материалист дүнјакөрүшүнүн формалашдырылмасы вә тә'лимин форма, метод вә васитәләринин тәкмилләшдирилмәси истигамәтиндә мараглы, тә'сирли верилишләр һазырлајачаг.

Бирбаша синифләрә вериләчәк верилишләр саат 10.00-да вә 11.05-дәгигәдә башланачаг. Ашағыда 1987—1988-чи тәдрис илиндә бирбаша синифләрә вериләчәк верилишләрин, факултатив мәшғәләләрин, күнүузадылмыш груплар вә мүстәгил чалышанлар үчүн верилишләрин тәгвим планыны веририк. Телевизија тәдрис верилишләринин һәфтәлик планы, мөвзусу, дәгиг вахты илә «Азәрбајчан телевизијасы вә радиосунун програмлары» һәфтәлијиндә мүнтәзәм таныш олачагсыныз.

Орта мәктәб шакирдләри үчүн бирбаша синифләрә вериләчәк верилишләрин шәбәкәси (1987—1988-чи дәрс или)

Верилишләрин башланмасы: III дәрс 10.00; IV дәрс 11.05

ФӘНЛӘР	СИНИФЛӘР	КҮНЛӘР	ДӘРСЛӘР
1. Физика	IX	Чәршәнбә ахшамы	III
2. Биткиләр	V	Чәршәнбә	IV
3. Кимја	IX	Чәршәнбә ахшамы	III
4. Информатика вә һесаблама техникасынын әсаслары	X	Чәршәнбә	IV
5. Һејванлар	VII	Чәршәнбә ахшамы	III
6. Физика	X	Чәршәнбә	IV
7. Инсан вә онун сағламлығы	VIII	Чәршәнбә ахшамы	III
8. Кимја	X	Чәршәнбә	IV

ФИЗИКА. IX СИНИФ
(Чәршәнбә ахшамы)

8.IX.87 — Газларын, мајеләрин вә бәрк чисимләрин хассәләри.
6.X.87 — Термодинамикада иш.
3.XI.87 — Иоффе-Миликен тәчрүбәләри.
1.XII.87 — Чисимләрин електрикләнмәси. Електрик јүкүнүн сахланмасы гануну.
2.II.88 — Маддәләрин магнит хассәләри.
1.III.88 — Јарымкечиричиләрдә електрик чәрәјаны.
5.IV.88 — Газларда мүстәгил бошалмалар.
3.V.88 — Үмумиләшдиричи дәрс. «Мүхтәлиф мүһитләрдә електрик чәрәјаны».

БИТКИЛӘР. V СИНИФ
(Чәршәнбә)

9.IX.87 — Чичәкли биткиләрлә үмуми танышлыг.
4.XI.87 — Битки һүчејрәси вә онун гурулушу.
2.XII.87 — Көк вә онун функсијалары. Көкүн бөјүмәсинә тә'сир едән агротехники тәдбирләр.
3.II.88 — Зоғун шәкилдәјишмиш формалары.
2.III.88 — Чичәкли биткиләрдә мајаланма.
6.IV.88 — Чүчәртиләрин гидаланмасы вә бөјүмәси. Тохум сәпини вә биткиләрин бечәрилмәсинин агротехникасы.
4.V.88 — Биткиләрин гаршылыглы әлагәси һаггындакы биликләрдән практикада истифадә едилмәси.

КИМЈА. IX СИНИФ
(Чәршәнбә ахшамы)

15.IX.87 — Иондәјишмә реаксијалары.
13.X.87 — Сулфат туршусу.
8.XII.87 — Нитрат туршусу вә онун оксидләшдиричи хассәләри.
12.I.88 — Минерал күбрәләр.
9.II.88 — Материалын електрокимјәви кәркинлик сырасы.
12.IV.88 — Полад истеһсалы.
10.V.88 — Д. И. Менделејевин дөври гануну вә дөври системи әсасында кимјәви елементләр һаггында билијин үмумиләшдирилмәси.

ИНФОРМАТИКА ВӘ ҺЕСАБЛАМА ТЕХНИКАСЫНЫН ӘСАСЛАРЫ. X СИНИФ
(Чәршәнбә)

16.IX.87. — Фәрди компүтерләрлә танышлыг вә онлардан истифадә гајдалары.
14.X.87 — Алгоритмләр вә алгоритмләшдирмәнин әсаслары.
11.XI.87 — Бејсик алгоритмик дилинә кириш. Дәјишәнләр. Мәнимсәтмә, чап вә кечид операторлары.
9.XII.87 — Илкин вериләнләрин охунмасы операторлары.
13.I.88 — Массивләр вә онларын ишләнмәси.
10.II.88 — Дөвр оператору вә ондан истифадә гајдасы.
9.III.88 — Алтпрограмлар вә онлардан истифадә гајдасы.
13.IV.88 — Бејсик дилиндә програмлар тәртиби.
11.V.88 — Бејсикдә график имканлар.

ҺЕЈВАНЛАР. VII СИНИФ
(Чәршәнбә ахшамы)

22.IX.87 — Һәшәратларын дахили гурулушу вә һәјат фәалијјәтинин хүсусијјәтләри.
20.X.87 — Һәшәратларын мүхтәлифлији, тәбиәтдә, инсанын һәјат вә фәалијјәтиндә онларын ролу.
17.XI.87 — Балыгларын мүхтәлифлији. Балыглар синфинин үмуми характеристикасы.
15.XII.87 — Сүрүнәнләрин мүхтәлифлији.
19.I.88 — Гушларын чохалмасы вә инкишафы.
16.II.88 — Мәмәлиләрин дахили гурулушу.
15.III.88 — Мәмәлиләрин тәбиәтдә, инсан һәјатында ролу вә онларын мүһафизәси.
19.IV.88 — Һејванат аләминин тарихи инкишафыны сүбут едән дәлилләр.
17.V.88 — Тәбии груплашмалар.

ФИЗИКА. X СИНИФ
(Чәршәнбә)

23.IX.87 — Трансформаторлар.
21.X.87 — Електромагнит далғаларынын хассәләри.
18.XI.87 — Линза. Линзада хәјалларын гурулмасы.
16.XII.87 — Ишығын полјаризасијасы. Ишыг далғаларынын енинә олмасы.
20.I.88 — Бор постулатлары. Атомун енержи сәвијјәләри.
17.II.88 — Радиоактив изотопларын алынмасы вә онлардан истифадә едилмәси.
16.III.88 — Зәррәчикләр вә антизәррәчикләр.
20.IV.88 — Үмумиләшдиричи дәрс: «Дүнјанын мүасир физики мәнзәрәси».
18.V.88 — Үмумиләшдиричи дәрс: «Физика вә елми-техники ингилаб».

ИНСАН ВӘ ОНУН САҒЛАМЛЫҒЫ. VIII СИНИФ
(Чәршәнбә ахшамы)

29.IX.87 — Инсанын скелети.
27.X.87 — Организмин дахили мүһити. Ганын әһәмијјәти вә тәркиби.
24.XI.87 — Ганын дамарларла һәрәкәти.
22.XII.87 — Һәзмин әһәмијјәти, һәзм үзвләринин гурулушу вә функсијасы.
26.I.88 — Зүлалларын, јағларын, карбоһидратларын, су вә минерал дузларын организм үчүн әһәмијјәти.
23.II.88 — Дахили секресија вәзиләри, һормонлар. Һуморал тәнзим.
22.III.88 — Һисс үзвләри вә онларын әһәмијјәти. Анализаторлар.
26.IV.88 — Инсанын али синир фәалијјәтинин хүсусијјәтләри.

КИМЈА. X СИНИФ
(Чәршәнбә)

30.IX.87 — Дојмуш карбоһидрокенләрин кимјәви хассәләри, онларын һалокенли бирләшмәләринин молекулунда атомларын гаршылыглы тә'сири.
28.X.87 — Асетилен молекулунун електрон гурулушу, алынма үсуллары вә хассәләри.
25.XI.87 — Дојмуш бiратомлу спиртләр.
23.XII.87 — Бирәсаслы дојмуш карбон туршулары.
27.I.88 — Садә карбоһидратлар.
24.II.88 — Нуклеин туршулары.
23.III.88 — Үзви бирләшмәләр арасында кенетик әлагәјә даир биликләрин үмумиләшдирилмәси.
27.IV.88 — Кимја истеһсалынын елми әсаслары вә үмуми елми техноложи принсипләри. Халг тәсәррүфатыны кимјалашдырмағын әсас истигамәтләри.

ФАКУЛТАТИВ МӘШҒӘЛӘЛӘР, КҮНҮУЗАДЫЛМЫШ ГРУПЛАР ВӘ МҮСТӘГИЛ ЧАЛЫШАНЛАР ҮЧҮН ВЕРИЛИШЛӘРИН ТӘГВИМ-ТЕМАТИК ПЛАНЫ.

ҮМУМИ БИОЛОКИЈА
(Чүмә)

4.IX.87 — Халг тәсәррүфатынын инкишафында биолокијанын ролу.
2.X.87 — Һүчејрәнин гурулушу вә функсијасы, Гылафын, ситоплазма вә онун органоидләринин (рибосомларын, ендоплазматик шәбәкәнин, лизосомларын) гурулушу вә функсијасы.
6.XI.87 — Нөв әмәлә кәлмә үсуллары.
4.XII.87 — Нуклеин туршулары. Нуклеин туршуларынын гурулушу вә һүчејрәдә ролу.
8.II.88 — Тәкамүлүн әсас истигамәтләри бахымындан үзви аләмин тарихи инкишафы.
5.II.88 — Кен мүһәндислији.
4.III.88 — Инсанын мәншәји.
1.IV.88 — Илишикли ирсән кечмә һадисәси. (Морган гануну).
6.V.88 — Биотехнолокија нәдир?

ЧОҒРАФИЈА
(Чәршәнбә)

9.IX.87 — ССРИ-нин игтисадијјаты—ваһид халг тәсәррүфат комплексидир.
4.XI.87 — Сәнајенин јерләшдирилмәси вә инкишафы.
2.XII.87 — Сәнајенин јаначаг-хаммал базасы.
3.II.87 — Аграр сәнаје комплекси вә онун саһәләри.
2.III.88 — Сосиал чоғрафи проблемләр.
6.IV.88 — Тәбиәт вә чәмијјәтин гаршылыглы әлагәси.
4.V.88 — Азәрбајчан ССР-ин еколожи проблемләри.

СОВЕТ ДӨВЛӘТИ ВӘ ҺҮГУГУНУН ӘСАСЛАРЫ
(Чәршәнбә)

16.IX.87 — Сосиалист дөвләти вә онун формалары.
14.XI.87 — ССРИ Конститусијасы—дүнјада илк үмумхалг сосиалист дөвләтинин Әсас Ганунудур.
11.XI.87 — Һүгуг вә совет чәмијјәтинин дикәр сосиал нормалары.
9.XII.87 — Совет әмәк һүгугу. Фәһлә вә гуллугчуларын мадди мәс'улијјәти.
13.I.88 — Совет мүлки һүгугу. Вәрәсәлик һүгугунун һәјата кечмәси.
10.II.88 — Вәтәнин мәнафеји наминә (Вәтәнин мүдафиәси мүгәддәс вәзифәдир).
9.III.88 — ССРИ-дә тәбиәтин һүгуги мүһафизәси.
13.IV.88 — Ганунчулуг вә һүгуг гајдаларынын тә'мин едилмәсиндә јолдашлыг мәһкәмәләринин ролу.
11.V.88. — Чинајәт ән тәһлүкәли һүгуг позунтусудур.

ӘДӘБИЈЈАТ
(Чәршәнбә)

23.IX.87 — Азәрбајчан шифаһи халг әдәбијјатынын жанрлары һаггында.
21.X.87 — Азәрбајчан совет әдәбијјатында Бөјүк Октјабрын тәрәннүмү.
18.XI.87 — Сабир сатирасынын хүсусијјәтләри.
16.XII.87 — Азәрбајчан ше'риндә әруз вәзни.
20.I.88 — Низами Кәнчәви вә дүнја әдәбијјаты.
17.II.88 — Ч. Мәммәдгулузадә вә «Молла Нәсрәддин» журналы.
16.III.88 — Сәмәд Вургун поезијасында вәтәнпәрвәрлик мотивләри.
20.IV.88 — Фүзули лирикасы вә онун әсас хүсусијјәтләри.
18.V.88 — Азәрбајчан әдәбијјатында бејнәлмиләлчилик идејалары.

ИСТЕҺСАЛАТЫН ӘСАСЛАРЫ. ПЕШӘСЕЧМӘ
(Чәршәнбә)

30.IX.87 — ССРИ-дә халг тәсәррүфатынын структуру. Халг тәсәррүфаты мүәссисәләриндә әмәјин мәзмуну вә характери.
28.X.87 — Пешә һазырлығы профилләри илә танышлыг. Халг тәсәррүфаты пешәләри, онларын тәснифаты.
25.XI.87 — Пешәләрин инсана вердији тәләбләр, пешә мараглары вә мејлләри.
23.XII.87 — Габилијјәтләр, сағламлыг вә пешәсечмә, пешәјә јијәләнмәјин јоллары.
27.I.88 — Технолокијанын вә техниканын әсаслары.
24.II.88 — Мүәссисәдә истеһсалатын игтисадијјаты вә тәшкили.
23.III.88 — Елми-техники тәрәгги вә мүасир пешәләр.
27.IV.88 — Кәләчәк һәјат јолу вә пешә планы.
25.V.88 — Мүәссисәјә, орта техники пешә мәктәбинә екскурсија, шакирдләрә пешә мәсләһәти.

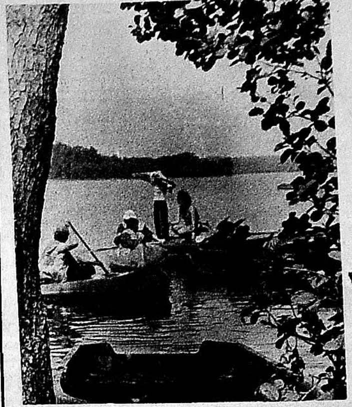

ГАЈЫГЛА КӘЗИНТИДӘ. Фото С. Салмановундур.

УШАГЛАРЫНЫЗ ҮЧҮН ОХУЈУН!

ӘТИРЛИ СӨЗЛӘР

Сон илләрдә јаранан ушаг әдәбијјатымызын уғурлу нүмунәләри аз дејилдир. Севиндирсән ки, әдәби нәслин нисбәтән чаван нүмајәндәләри арасында да өмрүнү бу хејирхаһ ишә һәср етмәк гәрарына кәләнләр вардыр. Јарадычылығы азјашлы охучуларын дәрин рәғбәтини газанмыш белә шаирләрдән бири дә Рафиг Јусифоғлудур. Шаирин «Әтирли дүјмәләр» адланан икинчи ше'рләр китабы бир даһа онун ушаг дүнјасына олан бөјүк марағыны, ушаг аләминә бәләдлијини сүбута јетирир. Мүәллифин башлыча мәгсәди ушаглара саф, сәмими дујғулар ашыламаг, доғма тәбиәти, јурду, Вәтәни севдирмәк, еләчә дә онлары ачыгкөзлү, ағыллы вә габагчыл көрмәкдир.

Китабы севдирән вә елми-техники јениликләрдән, мүасир машынлардан бәһс ачан ше'рләрдән ајрыча данышмаг истәрдик. Р. Јусифоғлунун бачарығы ондадыр ки, о «гуру» мөвзуларда да бәдии чизкиләр тапыр. Онун белә әсәрләр јазмасы ушаг поезијамыза јени руһ, јени нәфәс, јени үслуб кәтирир. Бу мәзлә бахдыгда «Булдозер», «Антена», «Су автоматы», «Һәһәнк карусел», «Бузгыран кәми», «Телефон», «Троллејбус» ше'рләри шаирин исте'дадыны, илһамыны, јенилијә марағыны шәртләндирир. Бу јенилик ше'рләрин ад сајы илә дејил, онларын бәдии бүткүллији илә өлчүлүр, әсл исте'дад үчүн гуру, гејри-поетик мөвзу олмадығыны тәсдиг едирир. Мәсәлән, алты мисралыг «Булдозер» ше'ри елә усталыгла гурулмушдур ки, бурада азјашлы охучу бир јандан булдозерин дашы, торпағы күрүдүјүнү өјрәнир, бир јандан да иш заманы тәмизлији, сәлигәни горумаға чағырыр. «Антена» ше'ринин «Тиловума балыг јох, маһны дүшүр, рәнг дүшүр» кими поетик сонлуғу мараглы сәсләнир. «Фонар мәзлү, јанар мәзлү» пулхырдалајан да мөчүзәли машындыр. Чүнки:

Он гәпик атсан
Көзүнү гырпар.
Һәр кирпијиндән
Беш гәпик гопар.
«Пулхырдалајан».

«Су автоматы»нда пулсуз су вермәјән автоматын нағылларда сујун өнүнү кәсән әждаһаја бәнзәдилмәси, троллејбусун «Јолдан чыхыб адамлары тапдамасын» дејә («Троллејбус») хәттә бағланмасы ушаг дүнјакөрүшүнә, ушаг психолокијасына ујғун олараг мә'на гәлибинә салынмышдыр.

Ушаг әдәбијјатында вачиб үнсүрләрдән бири дә јумора олан мүнасибәтдир. «Короғлу»ну, «Дон-Кихот»у, «Гулливерин сәјаһәти»ни ушаглара доғмалашдыран мачәра илә јанашы, һәмин әсәрләрин чаныңда-ганында олан јумордур. Һејф ки, мүасир Азәрбајчан ушаг әдәбијјатында белә нүмунәләр аз јараныр. Р. Јусифоғлу истәјәндә ше'рләринә јумор гатмағы бачарыр. Амма о буна һәмишә чан атмыр. Бизә елә кәлир ки, шаир истәсә бу сәпкидә ири һәчмли әсәр дә јаза биләр. Буну китабдакы «Бу нә ағачдыр» ше'риндән дә сезмәк олар:

—Кәһаны ал, будағы еј.
—Күчүм чатмаз, әјәммәрәм.
—Пәрвин, бу нә ағачыдыр?
—Бар вермәсә дејәммәрәм.
Үстүндә нар битсә, нарды,
Армуд битсә, о, армудду.
Киләнар битсә, киләнар,
Тут да битсә, јенә тутду.
...Гулаг асды бу сөзләрә,
Тәрәнәни күлмәк тутду.

«Шәһәрдән кәлән овчу»да үзәнмираг, ловға, мајмаг овчунун—Һәсән әминин өрүшә кедән кечисини вурмасы да ушагларын додағыны гачырдыр. Бу бахымдан «Араба», «Сән футболчу оланда», «Бибәр», «Нечә алмысан» ше'рләри дә мараглыдыр.

Рафиг Јусифоғлу ән'әнәјә садиг галыб Вәтәни, тәбиәти севдирән ше'рләрлә јанашы тәнбәллији, ловғалығы, горхаглығы гамчылајан ше'рләр дә јазмышдыр. Дашыдығы мә'наја вә ејдунун јадда галдығына кәрә «Сәлимә», «Зирвадә елән чүчә», «Пәрдәни чәк», «Пәнчәрәдән бахан күлләр» ше'рләр китабын дәјәрини артырыр.

«Әтирли дүјмәләр» китабы көстәрир ки, кәрәкли мөвзулары кезәл тәсвир едәндә, Вәтәнин чичәкли дағларыны, јовшанлы дүзләрини сәвә-сәвә гәләмә аланда шаирин сөзләри әтирләнир, јаратдығы чизкиләр јадда галыр.

Ага ЛАЧЫНЛЫ.

«ОХУЈАН ГАРҒЫЛАР»

Јәгин ки, балача охучулар тәәччүб едәчәк: гарғы да охуја биләрмиш? Бәли, гарғы да охујур. Һәлә бу, һарасыдыр? Сән демә, бундан да гәрибә ишләр вармыш. Мәсәлән, улдузлар адама көз вурурмуш, Күнәшлә Ај нөвбә илә бир-биринә кешик чәкирләрмиш, зәнкли саат дил ачыб даныша биләрмиш вә с. Әкәр ушаглар кәнч шаир Мәммәд Алимин јухарыда адыны гејд етдијимиз китабыны («Кәнчлик», 1985) охусалар әслиндә бурада тәәччүблү бир шеј олмадығыны көрәрләр. Шаирин мүвәффәгијјәти дә ондадыр ки, о, гәләмә алдығы предмет вә һадисәләрә гаршы балача охучуларда дахили бир инам јарада билир. Бу исә мүәллифлә онун кичик јашлы бәдостлары арасында чанлы, бәдии вә мә'нәви үнсијјәтә сәбәб олур.

Китабдакы поетик нүмунәләрин мүһүм бир гисмини гәдим Кәнчә торпағына һәср олунмуш ше'рләр тәшкил едир. Һәмин ше'рләри охујаркән ушаглар бу улу дијара гијаби сәјаһәтә чыхыр, онунла даһа јахындан таныш олмаг имканы газанырлар.

М. Алим Низами Кәнчәвинин чошғун поетик дүһасындан шаирә үмумхалг мәһәббәтиндән, онун дүнја шөһрәтиндән гүрур вә ифтихар һисси илә сөһбәт ачыр. Мүәллиф Кәнчәдә доғулуб бурада ше'р-сәнәт дүнјасынын ән јүксәк зирвәләринә учалан гүдрәтли сөз устасыны халгымызын фәхри, ифтихары кими тәгдим едир. Шаир һаггындакы ше'р белә бир сонлугла тамамланыр:

Һәр ил пајызда
Бајрам едилир
Мәним бабамын
Ше'р күнләри.
(«Низами баба»).

Доғма јурдунда бөјүк сөз устасынын шәрәфинә поезија күнләринин кечирилмәси ше'рдә һәм она һөрмәт вә еһтирамын парлаг тәзаһүрү, һәм дә мүдрик сәнәткарын өлмәз, һуманист идеалларынын тәнтәнәси кими мә'наланыр.

Тәбиәт мөвзусунда јазылмыш ше'рләр китабда мүһүм јер тутур. Тәбиәт сирли вә сеһрли бир аләмдир. Тәбиәти ушаглара севдирмәк үчүн илк невбәдә онлара бу һагда кениш мә'лумат вермәк вә онлары тәбиәтлә даһа јахындан таныш етмәк лазымдыр. М. Алим дә өз ше'рләриндә мәсәләјә мәһз бу чүр јанашыр. Бу ше'рләр васитәсилә ушаглар тәбиәтлә даһа јахындан тәмасда олур, кезәллик аләминин өзүнәмәхсус гәрибәликләри илә үз-үзә кәлир, онун «дилини» өјрәнирләр.

Шаир јерн кәлдикчә мүхтәлиф отларын вә чичәкләрин инсан үчүн фајдасындан, онларын тибби-мүаличәви әһәмијјәтиндән бәһс едир вә беләликлә, балача охучуларда тәбиәтлә бағлы зәнкин мә'нәви тәәссүрат јарадыр, онларда кезәллик аләминә јени һуманист мүнасибәт тәрбијә едир.

М. Алим ше'рләриндә тохундуғу етик-әхлаги проблемләри поемаларында да давам вә инкишаф етдирир. Шаир гыса вә јығчам сүжетләр, мараглы, јаддагалан тәфәррүат вә образлар васитәсилә мүһүм тәрбијәви мәтләбләрин поетик шәрһинә наил ола билмишдир.

Аллегорик үслубда јазылмыш «Үч гоншу» адлы поемада һејванлар аләминин өзүнәмәхсус гәрибәликләриндән бәһс едән мараглы бир әһвалат тәсвир олунур. Лакин истәр поеманын сүжети, истәрсә дә бурадакы образлар вә бәдии ифадә васитәләри шәрти мә'на дашыјыб ушагларда мүсбәт әхлаги кејфијјәтләрин јаранмасына хидмәт едир.

«Охујан гарғылар» поемасынын мөвзусу халг ривајәтләриндән көтүрүлмүшдүр. Шаир гәдим фолклор материалындан јарадычы шәкилдә бәһрәләнмиш, ону кичик јашлы нәслин мә'нәви тәрбијәси илә үзви шәкилдә әлагәләндирмәјә чалышмышдыр. Хејирхаһлыг, дүзлүк, доғручулуг, чәсарәтли олмаг поеманын идеја-бәдии гајәсини тәшкил едән әсас амилләрдир.

Китаб балача охучулар үчүн лајигли төһфәдир.

Саһиб АХУНДОВ,
Кировабад Елм Мәркәзинин әмәкдашы, филолокија елмләри намизәди.

Редактор Ш. Т. СӘФӘРОВ.

АЗӘРБАЈЧАН МҮӘЛЛИМИ

Гәзет һәфтәдә 2 дәфә—чәршәнбә вә чүмә күнләри чыхыр.

Индекс 66802

Үнванымыз: 370146 Бакы—146, Б. Аваны күчәси, 529-чу квартал, 9-чу мәртәбә.

Телефонлар: редактор мүавини 32-18-70, мәс'ул катиб 32-19-63, партија һәјаты шө'бәси 39-60-73, елм вә тәдрис мүәссисәләри шө'бәси 32-34-50, 38-66-05, 39-64-00, рәһбәр маариф органлары шө'бәси 39-50-43, коммунист тәрбијәси шө'бәси 39-64-13, әдәбијјат вә инчәсәнәт шө'бәси 39-67-74, мәктублар шө'бәси 39-50-43, корректор шө'бәси 38-21-66, фотолабораторија 32-38-72, мүһасибат 32-79-44, е'ланлар шө'бәси 38-53-63.

Гәзет Азәрбајчан КП МК-нын «Коммунист» нәшријјатынын мәтбәәсиндә офсет үсулу илә чап олунур.
Һәчми 2 чап вәрәги.

Абунә вә гәзетин чатдырылмасы мәсәләләри үзрә әлагәдар рабитә шө'бәләринә вә «Сојузпечат» акентликләринә мүрачиәт етмәк лазымдыр.

П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 М 1 2 3 4 5 6 7 8 Типографија издательства «Коммунист». ФГ 21645 Сифариш 8187